

Gálfalvi György

„Merre tart e rongy világ?”

– A nyolcvanéves Buda Ferencnek –

Régen, nagyon régen, valamikor a hatvanas évek hajnalán, abban az ántivilágban, lázas bandázásaink idején, amikor imádságos áhítattal mondtuk fel egymásnak legfrissebb olvasmányainkat, az utcán, alkalmi majomszigetekbe verődve, járdaszélen, sarkunkra kuporodva, parkok padjára gyömöszölődve, „kocsmák bűzös gőzét tüdönkbe gyúrva” (Ladányi Mihály), egyetemi bentlakások mosdójának cementpadlóján elheverve, hátunkat a falnak vetve, megszakíthatatlan és befejezhetetlen beszélgetéseink korában, amikor annyi és olyan sürgős közlendőnk volt egymás számára, hogy ha a „csak egy éjszakára” kölcsönként könyvekben vagy folyóiratokban szívünk vagy lelkünk szerinti sorokra bukkantunk, nem haboztunk egymást legédesebb álmunkból felrázni, hogy élményünket azon melegében megosszuk a másikkal, egyszóval elmondhatatlan és felfoghatatlan rajban repülésünk alatt nem emlékszem pontosan, mikor hallottam vagy olvastam először Buda Ferencről s jegyeztem meg magolás nélkül egyszerre két versét, a Rohamot és a Lennék kisgyermeket. Nem emlékszem, mondom, de arra igen, hogy egyszer csak tudtam őket, sőt, úgy éreztem, mintha mindig is tudtam volna, részei lettek életemnek, tovább is mondtam, azzal a természetességgel beszéltem róluk, hogy közös tulajdonunk egy olyan korszakban és légkörben, melyben baráti beszélgetéseink során szóleleményeinket, fordulatainkat közösen használtuk, fogalmainkat nem egymástól, de egymás hatására önmagunktól tanultuk el. Nem volt ez pimasz plagizálás, azok az ötletek, fordulatok, szójátékok ott lógtak a levegőben körülöttünk, csak le kellett rángatnunk őket lebegő állapotukból.

Buda Ferenc hat évvel idősebb nálam, ez a hat év abban a korban – ő is, én is a húszas éveinkben jártunk – nagyon lényeges távolságnak tűnik, ráadásul ő akkor már túl volt a verseiért kapott börtönbüntetésen, s huzamos tanyasi segédtanárkodás állt mögötte; összehasonlíthatatlanul érettebb és tapasztaltabb volt, mint én és jórészt nálam fiatalabb nemzedék-társaim. Mégis magunk közül valónak éreztük. Azokban a lázas hatvanas években olyan, partikuláris jegyeikben különböző költők kerültek hozzánk

közel az irodalom akkor is (és mindig) határtalan hazájában, mint Csoóri Sándor, Váci Mihály, Ladányi Mihály, s mellettük a korban fiatalabb Buda Ferenc, mert gondjaikban, indulataikban, törekvéseikben s mindenekelőtt közérzetükben a sajátunkra ismertünk. Ezért jegyeztük meg olyan könnyen és mondtuk fel egymásnak és alkalmi hallgatóságunknak újra és újra verseiket. Éles az emlék, feledhetetlen. Buda Ferenc *Roham* című versének refrénjét ma is több nemzedéktársam hangján hallom:

*vagyok bátor jó vitéz
megyek hídon által
öklelőzöm ördöggel
birkózom halállal*

És több hangon, barátaim egykori hangján hallom a *Lennék kisgyermek* sorait is:

*Foganni könnyű. Világra jöttem,
suhogó kések között születtem,*

*s felnőttem én is, mint más, dologra
akár az apám s az anyám: a gondra.*

*Csináltam ezt-azt, így-úgy megéltem –
Arasznyi múltam el nem cserélem.
Mi volt, mi nem lett eddig, mindegy már.
Felnőttem. Élek. Enyém a leltár.*

*Valami mégis megszakadt, félbe.
Egy évig egyszer játszani kéne.*

*Szánkózni télben, fürödni nyáron
Csücsülni hajlós cseresznye ágon*

(...)

*Játszani gyerünk! Játszani! Jól van!
„Kiskacsa fürdik fekete tóban” –*

*Nem megy a játék. Kezemben vas súly.
Zuhogó vérem verése, lassulj.*

*Pókok türelme segít, ha láz van,
Gondok közt fekszem, zörgő vaságyban.*

Vaságyból, gondokból bőven kijutott Buda Ferencnek. Önéletrajzi valóságában írja: „Életem kezdetén különféle pince-albérletekben laktunk. Anyám szavaiból tudom, hogy járni is így tanultam meg: pincelépcsőn, felfelé kapaszkodva.” Az a pince nagyon mélynek bizonyult: Buda Ferencnek sokáig kellett konokul kapaszkodnia, amíg egyenesbe ért, s vándorlásai után Bács-Kiskun megyében, a Forrás szerkesztőségében otthonra és viszonylagos biztonságra talált. Elmondom itt azt is, mert nem lényegtelen: apjának hat gyermek szólítja, nekik is otthont kellett teremteni.

Egykor, huszonévesen, *Roham* című versében, hangzatos fogadkozás nélkül, de a veszélyeket higgadtan megsuhintva így vallott arról, hogyan szándékozik élni:

*Jó lelkiismerettel és elkészült elmével
állok ide, fegyvertelen. Meg nem puhultam,
meg sem lágyultam, alku ma sincs.
Szakadék életünk örökös küzdelem az
örömről, maradék ifjúságunkért.
Konok hit nélkül nem megy. Nélkülünk ki
hajtaná végre a virradatot?*

Több mint fél évszázaddal e sorok olvasása után, korántsem elfogulatlanul, legjobb lelkiismeretem szerint alapos tárgyismerettel tanúskodásra jelentkezem: Buda Ferenc, az ember és a költő, a költő és az ember hű maradt fiatalkori eszményeihez, vállalt, de tételesen még verseiben is ritkán hangoztatott elveihez. Mi, olvasói és barátai, akik pályáját követtük, csodálattal és elégtétellel tapasztalhattuk, hogy az ő esetében az élet és a mű valóban *életmű*, elválaszthatatlanul összetartozik, szimbiózisban él egymással. Az utóbbi évtizedekben, amióta szabadabban mozoghatunk, gyakrabban találkozunk, arra is alkalom adódott, hogy különböző fórumokon és egyletekben, éles helyzetekben, tétre menő viták tűzkeresztségében figyeljem Buda Ferencet, aki ezekben az ütközetekben nem látványosan, dörgedelmes tirádákkal, hanem alkatából adódóan szűkszavúan, visszafogottan, olykor csak szinte észrevehetetlen gesztusokkal, szemvillanással vagy mimikával, ellenlábasaival meggyőzőbben érvelt véleménye mellett, és éppen ezzel hallgattatta el a csahosokat.

Van olyan hangulatom, amelyben késztetést érzek, hogy le-levegnyem a polcról Buda Ferenc régebbi köteteit, de ugyanazzal a feszült figyelemmel olvasom az új Buda Ferenc-verseket is, mint azokban a lázas hatvanas években. Ezek az évek nem lázasak, ez az évezred számomra idegen, ismerkedni ismerkedek, de megbarátkozni nem tudok vele. Buda Ferenc versei szikárabbak, fanyarabbak lettek az idők során, de éppen szikárságukban emlékeztetnek, mert tudni vélem, mi kopott le róluk. Csakúgy, mint fél évszázaddal

ezelőtt, a költő közérzetében a saját közérzetemre ismerek, aggodalmi az én aggodalmaim. Ebben a világban, melyben az ő szavaival „nemcsak örökösül, hanem elődül is élünk”, van miért, van kikért aggódnunk. Vele együtt kérdezem, vele együtt kérdezzük a végtelen kékséget eltakaró felhők alatt elhúzó vadlibák szárnyalását figyelve: „vadlibák, ti vadlibák / Merre tart e rongy világ?”

Szüntelen hadakozásban elcsörtetett ifjúkorunkban, ha valakiről jót akarunk mondani, így jellemeztük: elmennék vele felderítőbe. Buda Ferencsel ma is elmennék. Mellette biztonságban tudnám magam. Alkati titkát ismerem: nem csak önmagához maradt hű, képtelen lenne másokat cserbenhagyni.

Barátom, bajtársam, kenyeres és poharas pajtásom, nyolcvanra menendő Buda Ferenc! Bár távol élünk egymástól, jó volt, s ma is jó tudni, hogy a világon vagy!